

G. CAPPELLI - L. RICCIARINI

Fins el 4t. mes presenten el ratllat característic, que perden gradualment.

El senglar, darrer gran mamífer salvatge de les nostres contrades

JUDITH FERRER I TUBAU

“A tent al més mínim soroll, el vent de cara, els ulls inquietos vigilant la bosquíria, les mans sostenint fermament l'arc, la corda tensa, preparat per l'atac, el caçador espera sentir el pas cautelós d'una presa assequible. És el capvespre. Parets abruptes encerclen, com a muralla insalvable, l'aigua. A la llunyania se sent l'udolar dels llops, que es preparen per a la cacera nocturna. Al seu voltant, encara visibles, empremtes d'ós i de cèrvol, testimonis muts d'una aferrissada lluita per la subsistència”.

¿Què se n'ha fet d'aquells grans mamífers que a l'edat mitjana encara poblaven la nostra comarca? El llop, l'ós, el cèrvol... No són, ni tan sols, un record en els homes més vells de la nostra terra. El testimoni de la seva presència resta en els relats de cacera dels comtes de Besalú. L'únic que ha sobreviscut als canvis climàtics, a la tala abusiva i a la caça indiscriminada és el porc senglar, el darrer gran mamífer salvatge de les nostres contrades. La seva gran capacitat reproductora, el seu ampli i variat ventall d'aliments, la poca fidelitat a un territori concret i, sens dubte, el no ésser una peça cotitzada comercialment, han estat els factors que

han contribuït a la seva supervivència.

Amb l'extermini, en el segle passat, de l'ós i el llop i més recentment de l'àliga reial, l'home matà els seus depredadors específics i trencà l'equilibri natural del mecanisme regulador de les poblacions depredador-presa. L'augment o disminució de les poblacions vénen donats per malalties epidèmiques, com la pesta porcina, problemes nutricionals, que afecten la reproducció i l'alletament, i sobretot per l'home caçador.

El senglar, nom que deriva de “singularis”, de “singulus” (sol, únic) o de “porcus singularis” perquè el mascle adult acostuma a viure en

solitari, és un artiodàctil de la família dels súids (*suidae*) i rep el nom de *Sus scrofa*.

Descripció

El porc senglar, massís i corpulent, té un cap voluminós i cònic que s'allarga en un musell prominent i discoidal. El coll curt i breu, que li permet entrar amb rapidesa entre les bardisses, però que no li facilita gens ni mica la seva cura corporal. El seu cos és molt més compacte que el del porc domèstic, amb un pes que va dels cinquanta als cent noranta quilograms el mascle i de tranta-cinc a cent seixanta la femella. Les potes són curtes. El cos descansa sobre les puntes aixecades del tercer i quart dit de cada peu. L'avantatge especial en la constitució del peu resideix en la combinació de rapidesa en la carrega i la conservació de la capacitat de subjecció gràcies a la divisió de la punta del peu en dues peülles mútuament complementàries, formació típica dels artiodàctils. Als porcs (*Suidae*), els canins els crei-

xen formant ullals, una arma terrible en el mascle.

El pelatge: Constituit per pèls llargs, negres, durs i aforquillats a l'extremitat, amb un borrisol llanut i frisat que aïlla la pell del fred i de la humitat.

En el senglar, com en la majoria de mamífers, el color del pelatge no és vistós, sinó que va dels tons ocre fosc fins al negre, depenent sobretot del fang de la zona. De res no li serviria tenir un pelatge de brillant coloració, perquè presenten visió acromàtica (són cecs pel color), i només veuen el negre, el blanc i els tons grisos. Malgrat això, el color del seu pèl és de vital importància per a ells, ja que alguns dels seus depredadors tenen visió cromàtica i en farien presa ràpidament, si el color que presentessin fos inadequat.

El color i el disseny del pelatge dels joves és molt diferent al dels adults: presenten un ratllat característic de franges longitudinals que fa que un cop amagats dins les bardisses resultin gairebé invisibles, mentre que l'adult presenta una coloració uniforme. L'explicació que

és dona generalment a aquestes diferències és que el model juvenil representa el disseny adult que tenien els seus avantpassats recents, dels quals són descendents els actuals adults uniformement colorejats. Això implica que hi ha hagut un canvi en els costums: el senglar ha substituït l'ocultació per la fugida o l'agressió davant del perill.

El color del pelatge canvia segons l'edat. Fins als quatre mesos presenten el ratllat característic, que perden gradualment; a partir dels sis mesos adquireixen una tonalitat vermellosa i uniforme i a mesura que van envellint es van enfosquint.

Hàbitat: Els senglars no demanen cap exigència especial al seu biòtop, només eviten les comarques obertes, completament mancades de cobertura vegetal i es refugien en les grans regions de bosc. Els boscos humits caducifolis mixts formen indubtablement els biòtops més favorables, ja que hi poden buscar l'aliment i utilitzar la collita de glans i fages de la tardor.

Rastres: És difícil veure un senglar

J. FERRER

Detall del cap, on s'observen les prominents defenses.

en llibertat, si no és en un encontre esporàdic. En canvi, podem trobar el seu rastre amb facilitat. Com reconèixer-los?

Petjades: La petjada del senglar és fàcil de reconèixer, no hi ha cap ungulat d'igual talla i pes a la nostra comarca. Només es podria confondre amb la del porc domèstic, però amb una observació acurada és fàcil de diferenciar-los. El senglar té un caminar característic: col·loca la pota de darrera sobre la petjada de la davantera i una mica cap a l'exterior i en canvi el porc domèstic no ho fa mai. Un observador experimentat pot diferenciar el rastre entre un mascle i una femella, si aquesta està coberta, i les edats i els pesos aproximats que presenten.

Rautades: Popularment conegudes per "burrigades", són el rastre que deixen quan han furgat amb el musell buscant cucs, larves d'insectes, tubercles, bolets..., acció aprofitada per l'home, que ensinistra els porcs domèstics, originats a partir del senglar, per a la recerca i rastreig de tòfones.

Rebolcades: El senglar té el costum de rebolcar-se en el fang. Aquest comportament, intacte en el porc domèstic, que popularment li ha donat una fama inmerescuda i poc decorosa, obeeix a dues causes ben clares: el porc té una característica poc comuna, encara que posseeix a la pell unes estructures que semblen glàndules sudorípares, no sua. Com ho fa per mantenir-se fred? En respirar es produeix una mica d'evaporació d'aigua, però fins i tot a altes temperatures la pèrdua d'aigua a través de la pell és petita. Per a solucionar-ho tenen el costum de rebolcar-se en el fang, i un porc domèstic ben empastifat evapora quasi trenta vegades més d'aigua per unitat de superfície que un de net. Així, aquest comportament els adapta a climes calorosos, encara que la seva fisiologia aparentment no ho faci. L'altra raó, rau en la seva estructura. Com hem dit, la forma del cap i el seu coll curt i robust li permeten entrar a gran velocitat pel mig de les bardisses, però presenta un inconvenient, li impossibilita l'eliminació de paràsits del seu cos. Així, en les rebolca-

des els paràsits queden enganxats en el fang i en rascar-se en els arbres pot eliminar-los.

Jaços: El senglar presenta activitat nocturna, durant el dia descansa utilitzant petites depressions del terreny, que poden recobrir de branques i fulles. Reposen junts tots els membres d'una família, ja que els agrada i cerquen el contacte corporal.

Excrements: Són grans i compactes, en general de colors foscos, arrodonits, i de cinc a set centímetres de longitud.

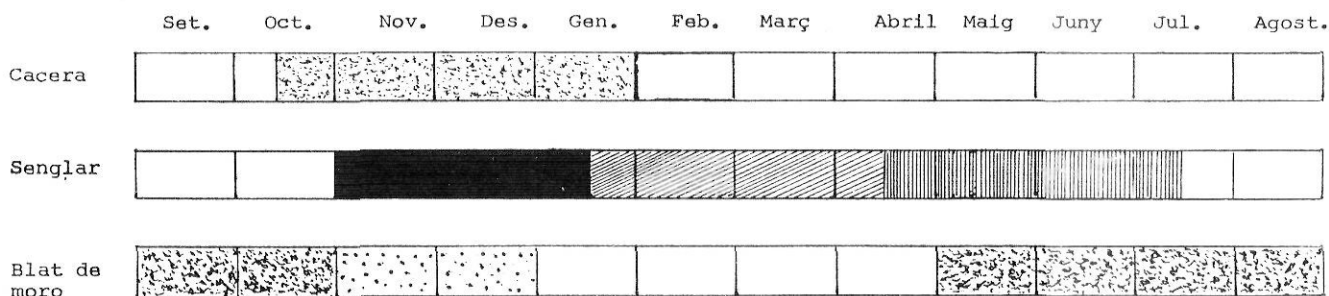
Marques d'ullals: Deixen sovint marques d'ullals a l'escorça dels arbres.

Reproducció: Canvis en l'organització social. Els porcs senglars viuen socialment en grups familiars o petits ramats. El nucli o unitat social està format per la mare i les seves cries (fins a nou mesos), s'hi poden afegir diverses femelles, i així es manté fins al període d'aparellament. En el grup existeix una

J. FERRER

El cos descansa sobre les puntes aixecades del 3r. i 4t. dit de cada peu.

Caça 86-87 : des del 12 d'octubre fins al primer diumenge de febrer.

Senglar: ■ Zel, ■ Gestació, ■ Lactància.

Blat de moro: sembra- maig, collita a mà- finals octubre, collita a màquina- desembre.

marcada jerarquització, on la femella dominant acostuma a ésser la de més edat. Al voltant d'aquest nucli graviten animals perifèrics, però la freqüència d'associació amb els animals del nucli i entre ells és feble. Deixant de banda la mortalitat i les entrades i sortides d'animals perifèrics, el període d'estructura estable d'un grup comença dues setmanes després del part, per acabar aproximadament el setembre. És a partir d'aquest mes quan els mascles adults s'acosten a les femelles, mentre els mascles joves que pertanyien al nucli, encara immadurs per a acoblar-se, l'abandonen. Un o més mascles ronden la(es) femella(es) durant 2 o 3 dies. No és estrany que es produeixin baralles entre ells. El mascle esbrina si la femella està en zel olorant i llepant la seva orina que conté feromones. Després, segueix la truja en els seus desplaçaments, mentre gruny de manera rítmica, alhora que mastega i segrega gran quantitat de saliva. La durada de la receptivitat de la femella és breu, unes 53 hores. El comportament seguit pel mascle estimula la femella cap a una conducta apropiada per a la còpula, per arribar a una reproducció perfecta. Quan la femella arriba a una fase de plena disponibilitat, només és necessària una lleugera pressió en el llom per obligar a immobilitzar-la.

La durada de la gestació és de 115 dies i els parts es produeixen entre abril i juliol.

Mentre, el grup familiar es manté unit, amb l'absència dels joves

mascles, i només uns dies abans del part es desintegra completament, per a tornar-se a reestructurar dues setmanes després dels naixements, amb la incorporació de les mares amb els seus garrins i l'entrada de femelles nascudes l'any anterior juntament amb femelles adultes a la zona perifèrica.

Uns dies abans de parir, la truja gestant, ja solitària, cerca un indret per a construir un "cau", que consisteix en un abrigo de ramatges i herbes que prepara amb moviments rotatoris del seu cos i que està proveït d'un sostre format per branques. El nombre de cries és de 5 per truja com a mitjana. De seguida es produeix una jerarquització de les mamelles. Durant els 3-4 primers dies, la femella es queda dins el "cau" amb les cries, que presenten una regulació tèrmica imperfecta. Per a alimentar-se ja no segueix el típic comportament bifàsic (repòs durant el dia i activitat nocturna), sinó que hi ha una alternança durant les 24 hores de fases d'activitat i de repòs, lligada al ritme d'alletament.

La truja amb cries petites és perillosa. No té canins, però enverinirà i mossegarà d'una manera ferotge encara que no l'hagin provocada.

Alimentació

Tot animal ha de trobar en el seu entorn les substàncies orgàniques que li proporcionin, a través de la digestió, l'energia necessària per a

les seves necessitats bàsiques i de producció. Aquestes necessitats varien, en general, amb l'edat, l'activitat física, la termoregulació i el període del cicle reproductor.

El senglar és eminentment omnívor. La seva dieta abasta un ampli ventall d'aliments, que va des de les glans a les fages, passant per fruites de tota mena. El seu musell discoidal, juntament amb la seva gran capacitat olfactiva, li permet de furgar en el sòl i cercar cucs, larves d'insectes, tubercles rics en midó, bolets... També capturen rates i mengen cadàvers d'animals salvatges.

L'activitat dels senglars en llibertat és essencialment nocturna; en canvi, els senglars en captivitat presenten una activitat diürna.

Per a trobar els llocs d'alimentació i fangars, i satisfer així les seves activitats vitals, es basen, essencialment, en el coneixement previ d'algun element del grup o bé en l'experiència acumulada pels diversos integrants del ramat. Gràcies al desenvolupat sentit olfactiu, també poden recollir aquesta informació a distància, així com seguir el pas d'un altre grup. La zona d'alimentació té una superfície inferior a 30 hectàrees, on els senglars es queden un màxim de 5 hores.

En clarejar cerquen refugi en els seus jaços i poden arribar a efectuar un trajecte de més de 6 quilòmetres entre dos jaços successius.

Durant un espai determinat de temps (una estació, un any...), depenent de les condicions ecològiques, es mouen dins d'un períme-

tre concret (domini vital), que encloou les diverses zones d'activitat (jaços, fangars, zones d'alimentació). Passant un cert període de temps hi haurà una translació important que condueix a un nou consum de zones d'activitat diària.

Aquestes translacions de domini vital varien dels 10 als 72 quilòmetres del punt d'origen.

Els estralls en els conreus

El senglar comença la seva acció depredadora sobre els conreus al principi de setembre. Té preferència pel blat de moro que comença a estar granat i a madurar. Els primers camps atacats són els més propers al bosc, que a causa de l'abandó de població que ha sofert la muntanya cada vegada són més a prop dels nuclis habitats.

Els estralls causats pel senglar en els camps de cereals cada vegada són més nombrosos. L'envelliment de la població rural i el fet que

els joves sovint treballen fora, ocupant-se de les terres com a feina complementària, fa que es perdi el costum de fer parades d'un o més homes a la nit per tal d'evitar la possible entrada dels senglars i les seves greus conseqüències. Això, juntament amb un augment espectacular de les seves poblacions, pot arribar a ésser una vertadera plaga, sobretot per al petit propietari.

La cacera

Sens dubte, la caça és una de les activitats més antigues realitzades per l'home. S'inicià com a necessitat vital per a suplir les deficiències nutricionals en els pobles recollidors. A poc a poc ha anat modificant-se fins a arribar a ésser en els pobles "civilitzats" una activitat esportiva.

Pel que fa a la comarca de la Garrotxa, i en general, amb algunes modificacions, a tot l'Estat espanyol, el sistema de caça del senglar

és el de parades. Consisteix a encerclar una zona amb un nombre variable de caçadors (8-30), dependent de la colla, que es disposen en llocs estratègics per on és més probable que fugin els senglars. Cal que coneguin a fons la topografia del terreny per treure partit de tots els avantatges que pot oferir-los. No cal dir que el caçador ha d'estar-se quiet, no fumar ni portar colònia, els vestits discrets... per tal d'evitar que els porcs els detectin. Dos o tres homes es situen al mig de la zona encerclada i deixen anar els gossos, que seguiran els rastres i "aixecaran" els porcs que, perseguits, intentaran fugir per un dels indrets per on està situat estratègicament algun dels caçadors.

Però, a vegades, quan el senglar comença a sentir-se cansat, i sent el perill ferm d'ésser presa dels seus perseguidors, passarà de la fugida a l'atac, amb l'esquena protegida per les bardisses o terreny embrollat, plantarà cara amb una ferocitat tal, que si el caçador vol

Típica manera de transportar el senglar mort.

R. SALA

Magnífic exemplar, caçat a la Vall d'Ormoier.

evitar una vertadera carnisseria entre els gossos, ha d'acostar-se ràpidament i matar el senglar acorralat.

La temporada de caça del senglar s'inicià, l'any 1986-87, el 12 d'octubre i s'allargà fins al primer diu-

menge de febrer, ambdós inclosos. Hi ha una juxtaposició entre la temporada de caça i l'època de zel i aparellament del senglar i també es sobreposa amb l'inici de la gestació. Està prohibida la caça nocturna i matar les femelles acompanyades de cries.

La recollida de les dades cinètiques dels acotaments de la comarca ens indiquen un augment de les poblacions des de l'any 1984 i sembla que tendeixen a mantenir-se estables.

Cal remarcar que la caça abusiva d'un sexe o l'eliminació d'una classe d'edat determinada pot arribar a modificar la composició d'una

població i la dispersió de certs individus pot contribuir a la dispersió d'un *pool* genètic.

Consideracions finals

Pensem que és tasca de tots tenir cura que aquest gran mamífer no desapareixi, i exercir, alhora, un control sobre la seva població, que a causa de la seva gran capacitat reproductora i adaptació comportamental, representa un perill per als camps de conreu.

Judith Ferrer és biòloga.

BIBLIOGRAFIA

Ferrer, Judith: *Sus scrofa, ecologia i interaccions amb els habitants del medi rural de l'àmbit del Parc Natural de la Zona Volcànica*, 1987.

Harrison Matthews, L: *Los mamíferos*. Ed. Destino, 1976.

Landruille, George: *La caza del jabalí*. Ed. Hispano-Europea. 1963.

Mauget et col: *Synthese des connaissances actuelles sur la biologie du sanglier, perspectives de recherche*. Ed. INRA, publ. 1984.